

SUÇA KARIŞMIŞ ÇOCUKLARA YÖNELİK TEMSİL ÇALIŞMASI: “TAŞ ATAN ÇOCUKLAR”A TAŞ ATAN MEDYA

Bilge Narin

*İstanbul Arel Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Gazetecilik Bölümü*

ÖZET

Suçla karışmış çocukların medyada yer alış biçimleri hak ihlalleri içermekte ve yanlış kalıp yargıları dolaşıma sokmaktadır. Bu çalışma, her şeyden önce “taş atan çocuklar” ifadesinin sorunlu olduğu ön kabulüne dayanmaktadır. Bu ifade ile suçla karışmış çocuklar, birer “suç faili” olarak damgalanmaktadır. Araştırmada amaçlanan bir şiddet biçimi olan “taş atma” eyleminin meşrulaştırılması ve özendirilmesi değil; medyanın şiddet söylemini çocuklar üzerinden dolaşıma sokma biçimini masaya yatırmaktır.

Araştırmada ana akım medyanın iki gazetesinin (Hürriyet ve Habertürk) internet siteleri örneklem olarak kabul edilmiştir. Gazetelerin seçiminde farklı medya patronlarının sahipliği etkili olmuştur. Söz konusu sitelerin haber arama bölümlerine “taş atan çocuk” ifadesi yazılmış; çıkan haberler nitel metin analizine tabi tutulmuştur.

Suçla karışmış çocuklar, haber metinlerinde sıklıkla olayın tarafı olan “büyük”lerin diline tabi bir biçimde ve tali bir bağlamda inşa edilmektedirler. Medya, bu vesile ile adeta *canavarlaştırılan* bu çocuklara “taş atmak”; genel itibarıyla onların toplumda yapıcı bir rol edinmelerine yardımcı olmaktan uzak bir görünüm arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Medya, suçla karışan çocuk, temsil.

Giriş

Çocuğun medyada yer alış biçimi medya ve etik konusunun titizlik gerektiren, sorunlu, çokça ihlal ve ihmal edilen alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk başta sadece olayın masum bir aktarımı gibi gözükken çocuğa dair haber metinleri, gerek kasıtlı gerekse ihmalden kaynaklı hak ihlalleri nedeniyle başka gerçeklikleri inşa edip kamuoyuna empoze edebilmektedir. “Suç makinesi”, “Yaşları küçük, suçları büyük”, “Yaşı kadar suçu var”, “Küçük hırsız iş başında” ve “Çocuk suç çetesi çökertildi” gibi haber başlıkları suçla karışmış çocuklarla ilgili haberlerde görmeye alışkın olduğumuz medya mitleridir.

Son yıllarda Türkiye’deki basın kuruluşlarında sıklıkla kullanılan “taş atan çocuk” ifa-

desi, hak ihlalleri kapsamında mercek altına alınmaya değer bir söylem biçimidir. Çünkü masumiyet karinesi gereğiyle, *suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılmayacağı* gibi, suçu işlediği delillerle ve elbette hükümlerle sabit kılınmadıkça, kimseye işlendiği iddia edilen suç dolayısıyla sıfat iliştiirmek de *kanunilik ilkesi* gereği Türk Ceza Kanunu'nda özel olarak ayrı suç başlığında değerlendirilmiş, bu hususta özel olarak “hırsız”, “katil” gibi suçlu olduğu çağrışımı ifadeleri de *kullanılmayacağı* belirtilmiştir. (*Yanlış Kullanımları Önlemek Üzere Bazı Hukuki Terimler*, 2007 s.122).

Çocuk ve suç konusundaki değişen paradigma, son yıllarda çocuğu suça iten nedenlerin çocuğun suç işlemesindeki belirleyiciliğinin vurgulamasını öngörmektedir. Ayrıca çocuğun damgalanmasının önüne geçilmesine yönelik bir etik ilke olarak ‘suçlu çocuk’, ‘suç işlemiş çocuk’ ifadeleri yerine, ‘kanunlarla ihtilafa düşmüş çocuk’ veya ‘suça karışmış çocuk’ ifadelerinin kullanılmasını önermektedir. Uluslararası ve ulusal metinlerde kullanımı yaygınlaşan bu ifadelerin, çocuk adalet sistemine ilişkin çocuk lehine (damgalamayı reddeden) doğru bir bakışı temsil etmesi dolayısıyla haberciler tarafından da tercih edilmesi gerekmektedir. (*Atılğan*, 2010 s.291).

Medya sadece toplumsal gerçekliği inşa etmek ve ondan etkilenmekle kalmaz; aynı zamanda onu oluşturur ve etkiler de (*Bek Gencel*, 2004 s.247). Bu bağlamda medya suça karışmış çocukların “nasıl çocuklar” olduklarını belirleyen, onlara dair söylemsel pratikleri inşa edip dolaşıma sokan; bir başka ifadeyle onların “kim” olduğu noktasında, temsilen bu sürece ön ayak olan, diğer taraftan sürecin işleyişindeki aktifliğin ‘ana mecrası’ konumunu teşkil etmektedir.

Tuchman’a göre haber yapılırken, profesyonellikten kaynaklandığı düşünülen bir takım kararların verilmesini belirleyen, tamamen haber kuruluşlarının kaygılarıdır, ilgileridir. Haberle ilgili bütün kaygılar ve ilgiler ise, bu faaliyetin günlük yaşam içerisinde gerçekleşen bir faaliyet olmasının belirleyiciliği altındadır. Tuchman’a göre haber bize kendisini bir uzlaşım dizgesi tarafından yönlendirilen işaretler ve simgeler olarak değil; hakiki (actual) temsiller olarak sunmaktadır. Bu nedenle, günlük yaşantımızı doğal bir tavırla karşılamamızda haberler de belirleyiciliğe sahiptir (*Tuchman*, 1978). Toplumsal inşacılık yaklaşımının haber algısını özetleyen bu alıntı bize haber yapılış eyleminin gerçekliğin resmedilişinden çok gerçekliğin inşasına yönelik bir eylem olduğunu söylemektedir (*Tuchman*, 1978 s.12).

Suçla karışmış çocukların medyadaki inşasından yola çıkacak olursak; medya onları dünyanın dört bir yanındaki çocuklardan farklılaştırmak suretiyle, “Taş atan çocuklar” olarak niteleyebilmektedir. Böylece çocuklar uygunsuz zamanlarda, uygunsuz amaçlar adına statükoya karşı bir tehdit olarak algılanabilmektedir. Bahse konu mutata anlamların vurgulanması ve klişelerin dolaşıma sokulmasıyla, “çocuk”un kim olduğuna dair toplumsal fenomen yeniden oluşturulmaktadır.

Suçta karışan çocukların gazetelerin internet sitelerinde inşası

Suçta karışmış çocukların temsil sürecinin nasıl çalıştığı ve bu sürece nelerin dahil edilip, nelerin dışarıda bırakıldığı sorgulanmaya değerdir. Bu amaçla Hürriyet ve Habertürk gazetelerinin internet sitelerinde yer alan haberler örneklem olarak seçilmiştir. Bahse konu gazeteler, popüler basını temsil eden ve farklı sahipteki basın kuruluşları olmaları sebebiyle tercih edilmiştir. Söz konusu gazetelerin internet sitelerinin arama bölümüne “taş atan çocuk” ifadesi yazılmış, arama sonucu çıkan haberlerden ilgili olanlar ayıklanmıştır. Habertürk gazetesinin yayın yaşamına 01 Mart 2009 tarihinde başladığı hatırlatılmalıdır. Bu nedenle Hürriyet gazetesinin internet sitesinde konuya ilişkin tarihsel olarak daha geriye dönük ve sayıca fazla haber bulunmaktadır. Haberlerin sınırlandırılmasındaki bir diğer ölçüt de habere konu olan olayın gerçekleştiği ülke olmuştur. “Taş atan çocuk” yargısının adeta özdeşleştiği Filistin’le ilgili haberler araştırma kapsamından çıkarılarak; son yıllarda Türkiye’de tartışma yaratan, kanunla ihtilafa düşen çocuklara ilişkin metinler araştırma kapsamına alınmıştır.

Nitel metin analizi uygulanan haberlerde, temel konunun çevresinde dönen temalar saptanarak; bu temaların Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve British Council tarafından hazırlanan Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu’nun “Çocuk” bölümünde belirtilen kurallara uygunluğu tartışmaya açılmıştır (<http://www.tgc.org.tr/COCUK-TR-ENG.pdf>). Temel konunun çevresinde dönen temalar üzerinde durularak, bu temaların dayandığı bağlamlar ile hizmet ettikleri egemen söylemlerin inşası ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmada “kimin konuştuğu” ve “nasıl konuştuğu”nu (ön plana çıkarılan temalar, mitler, klişeler ve sözcük seçimleri) saptamaya yönelik olarak söylem analizine başvurulmuştur (Dijk, 1995). Söylem analizi klasik retorik çalışmalarının yolundan gitmekle birlikte, söz ve iletişimsel metinlere dayalı figürlerle sınırlandırılmıştır (Dijk, 1988 s.18). Metinlerde kullanılan etiketler, sıfatlar ve yinelenen ifadeler ile çocukların kimliğinin tespiti yönelik bilgilerin verilir verilmemesi; çocuğa yönelik şiddetin meşru gösterilip gösterilmemesi; suçun işlenmesine yönelik nedenlerin tartışılıp tartışılmadığı ya da çocuğu suçta iten nedenlerin suçun işlenmesindeki belirleyiciliğinin gündeme getirilip getirilmediği araştırmada sorgulanan belli başlı konulardır.

Etiketler, sıfatlar, yinelenen ifadeler

Haber metinlerinde suçta karışmış çocuklara ilişkin yaygın klişelere, sıfatlara ve yinelenmelere yer verildiği gözlenmektedir. Hiç kuşkusuz bu etiketlemelerin en başat ve bilineni bizzat “taş atan çocuk” ifadesidir. Hakkında henüz mahkeme kararı dahi olmayan çocuklar, haber metinleri aracılığıyla fütursuzca damgalanmakta; birer suç makinesi, çocukluktan çıkmış cani olarak topluma sunulmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen gazetelerde “taş atan çocuk” ifadesinin haberlerin başlık ve alt başlıkları ile haber metinlerinde sıklıkla kullanıldığı; bu ifadenin adeta kabul

gören ve üzerinde uzlaşmış bir biçimde doğallaştırıldığı söylenebilir. Aşağıda, örneklem olarak seçilen gazetelerde bu ifadenin yer aldığı metinlerden örnekler yer almaktadır:

- Taş atan çocuklara 58'er yıl ceza istendi (Haber Başlığı, Hürriyet, 01.12.2008)
- Polise taş atan 10 çocuk tahliye edildi (Haber Başlığı, Hürriyet, 19.03.2009)
- Polise taş atan 4 çocuğa 5 yıl hapis (Haber Başlığı, Hürriyet, 16.06.2009)
- Polise taş atan çocuğa 3 yıl hapis (Haber Başlığı, Hürriyet, 04.02.2009)
- Polise taş atan 5 çocuğa daha hapis (Haber Başlığı, Hürriyet, 06.04.2009)
- Polisten 'taş atan çocuk' özeleştirisi (Haber Başlığı, Hürriyet, 18.08.2009)
- Taş atan çocuklar için yeni düzenleme (Haber Başlığı, Hürriyet, 18.03.2010)
- Taş atan çocuk yasasına jet onay (Haber Başlığı, Hürriyet, 25.07.2010)
- Taş atan çocukların tahliye sevinci (Haber Başlığı, Hürriyet, 26.07.2010)
- Polise taş atan çocuğa 3 yıl hapis (Haber Başlığı, Hürriyet, 08.09.2009)
- Taş atan çocuklar terör suçlusu sayılmayacak (Haber Başlığı, Habertürk, 22.07.2010)
- Taş atan çocukların umut haftası (Haber Başlığı, Habertürk, 26.07.2010)
- Taş atan 300 çocuk tahliye olacak (Haber Başlığı, Habertürk, 12.06.2010)
- Taş atan çocuğa iki ayrı karar (Haber Başlığı, Habertürk, 30.03.2010)
- Polise taş atan çocuklara büyük ceza (Haber Başlığı, Habertürk, 12.11.2009)
- 1 Mayıs ve Taş Atan Çocuklar (Af Örgütü'nden Türkiye'ye kırık not, Hürriyet, Alt Başlık, 29.05.2009)
- Taş Atan Çocuklar, Çocuk Mahkemesinde Yargılanacak (İşte hükümetin Kürt açılımı paketi, Hürriyet, Alt Başlık, 05.01.2010)
- Mersinde izinsiz gösteri düzenlemek amacıyla toplanan ve zaman zaman polise taş atan çocukları, mahalleli dağıttı. (İzinsiz gösteriye mahalleli tepkisi, Hürriyet, 30.08.2009)
- "Çocuk yaştaki göstericiler polise taşlı saldırıda bulundu." (Diyarbakır'da Nevruz Alanından F-16'lar Geçti, Hürriyet, 21.03.2008)

Bazı haber başlıklarında "taş atan çocuk" ifadesinin tırnak içinde kullanıldığı gözlenmektedir. Bu durum, haberi yapan muhabirin ya da editoryal kadronun ifadenin hukuki ve etik yönden sakıncalı olabileceği algısına sahip oldukları ve bu yolla kendilerini bir anlamda kolayca güvenceye alma niyeti taşıdıklarını düşündürmektedir. Basın bu yolla sorumluluğu ifadeyi dolaşımda tutan o ya da bu kuruma hatta kamuoyuna yüklemektedir.

- 'Taş atan' çocuklara milli davet! (Haber Başlığı, Habertürk, 29.08.09)
- "Taş atan çocuklar"ın koğuşunda yangın (Haber Başlığı, Habertürk, 13.05.2010)
- 'Taş atan çocuklar'a tahliye (Haber Başlığı, Habertürk, 26.07.2010)
- TBMM'de "taş atan çocuklar" tasarısı kabul edildi (Haber Başlığı, Hürriyet, 22.07.2010)

- Müge İplikçi, Diyarbakır'a gidip araştırdı ve "taş atan çocukların" romanını yazdı: "Yalancı Şahit" ("İçeride mahkeme oyunu oynuyorlar...", Habertürk, 18.09.2010)

- Polisten 'taş atan çocuk' özeleştirisi (Haber Başlığı, Hürriyet, 18.08.2009)

Haberlerde kullanılan yaygın yanlışlar bu ifadeyle sınırlı kalmamakta; olayın devamlılığını, sıklığını ya da tekrarını belirten "bu kez", "daha", "yine", "devam etti", "sürdü" gibi ifadeler de yer verilmektedir. Bu ifadeler, suça karışan çocukların toplum için büyük bir tehlike oluşturan potansiyel birer suçlu oldukları algısına neden olmaktadır. Çocukların "suça bıçak sırtı mesafede durdukları" gibi öznel yorumlarla bu yaklaşım pekiştirilmektedir.

- Polise taş atan 5 çocuğa daha hapis (Haber Başlığı, Hürriyet, 06.04.2009)

-Öcalan'ın yakalanış yıldönümünde yapılan eylemlerde yine çocuklar kullanıldı. (Yine Çocuklar Önde, Hürriyet, 15.02.2006)

- Yine Çocuklar Önde (Haber Başlığı, Hürriyet, 15.02.2006)

- Güneydoğuda son günlerde artan olaylar ve çocukların taş atmayı sürdürmesi üzerine AK Parti yönetimi taş atan çocuklara verilen cezayı azaltan yasa tasarısı görüşmelerini "yoğun gündem" gerekçesiyle bir süre erteleyecek. (Yasa Taşa Takıldı, Hürriyet, 07.12.2009)

- Diyarbakır Emniyeti suça bıçak sırtı mesafede duran 160 çocuktan, değişik dallarda 16 takım kurdular. (Taş atan çocukların arkadaşları, şimdi polislerle çim hokeyi oynuyor, Hürriyet, 06.06.2010)

- Çocuklar bu kez trene taş attılar (Haber Başlığı, Habertürk, 26.07.2010)

Haberlerde göze çarpan yaygın anlatı tarzlarından biri de, kanunla ihtilafa düşen grubun ne kadarının çocuklardan oluştuğunun belirtilmesidir. Bu oran, haber metinlerine göre genellikle grubun büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Böylece çocukların gerçekte birer "çocuk" olmadıkları, toplumsal huzuru bozan arsız birer sarmaşık oldukları imâsında bulunmaktadır. Bu çocukların sayıca çokluğunun vurgulanması yoluyla kamuoyu sözde bir tehdide karşı medya aracılığıyla uyarılmaktadır.

- " çoğunluğunu çocuk ve gençlerin oluşturduğu 100 kişilik grup" (Hakkari'de Nevruz öncesi PKK gösterisi, Hürriyet, 18.03.2008)

- "...çoğu çocuk olan yaklaşık 150 kişilik grup" (Şırnak savaş alanına döndü, Hürriyet, 15.02.2008)

- "Büyük bölümü çocuk ve maskeli gençlerden oluşan grup çevredekilerin şaşkın bakışları arasında Ova Mahallesi ara sokaklarından toplu halde gelerek markete saldırdı." (30 kişilik grup markete saldırdı, Hürriyet, 13.09.2009)

- "...çoğunluğu çocuk olan yüzlerce kişi eylem yaptı." (Güneydoğu karıştı, Hürriyet, 09.10.2009)

- "Cizre İlçesi'nde de öğle saatlerinde toplanan çoğunluğu çocuk yaklaşık 50 kişi ise

İdil Karayolu'nu yaktıkları lastik ve taşlarla trafiğe kapattı.” (Cizre’de olaylar çıktı, Habertürk, 05.07.2010)

Haklarında herhangi bir yargı kararı bulunmayan çocukların güvenlik güçleriyle olumlu ilişki içerisinde bulunmaları hayret unsuru olarak aksettirilerek, haberler yaygın medya klişelerinden olan “olaysız biçimde dağılmak” ifadesiyle kurgulanabilmektedir. Böylece çocuk “olay çıkarması muhtemel bir özne” olarak karşımıza çıkmaktadır.

- “Şarkıların söylenmesinin ardından polislerle bir süre sohbet eden çocuklar olaysız dağıldı.” (Polisten şarkılı önlem, Hürriyet, 13.02.2009)

Çocuklara ilişkin mahkeme kararlarının olumlu olması bile, medya için bir itiraz konusu olabilmekte; örtük olarak tahliye olan çocuk sayısı eleştirilmektedir. Benzer şekilde, ceza alan çocukların sayısının çokluğuna ilişkin vurgu ile çocuklar potansiyel birer tehdit olarak gösterilmektedir.

-“3 günde 33 çocuk tahliye oldu.” (Haber Başlığı, Hürriyet, 19.03.2009)

-“26 çocuk ceza almıştı.” (Polise taş atan 5 çocuğa daha hapis, Hürriyet, 06.04.2009)

Haber metinlerinde kullanılan fiiller de incelemeye değer görülmektedir. Çocuklara yönelik şiddetin varlığına ilişkin bulgular “öne sürmek”, “savunmak” gibi tartışmalı ifadelerle gündeme getirilmektedir. Bir başka ifadeyle çocuğa yönelik şiddet şüphe çağrışım- lı fiillerle inşa edilmektedir.

- Polise taş atan çocukların durumuyla ilgili Meclis’te basın toplantısı düzenleyen BDP Şırnak milletvekili Sevahir Bayındır, Pozantı M tipi Cezaevi’nde 32 çocuğa işkence yapıldığını öne sürdü. ...Bayındır, “siyasi tutuklu” olarak tanımladığı bu çocuklara yönelik keyfi uygulamalar yapıldığını savunarak, Meclis’te bu konuda araştırma komisyonu kurulmasını önerdi. (Siyasi tepki, Hürriyet, 07.01.2010)

- Ahmet K.’nin çiftçilik yapan babası Hamza K. de oğluna iftira atıldığını savunarak.., (Gözültünde sınava girdi ilk tercihi hukuk, Hürriyet, 01.08.2010)

Haberlerin metinlerinde kullanılan ifadelerle başlıkta kullanılan ifadenin çelişmesi de, inşa sürecinde göze çarpan bir diğer örüntüdür. Özellikle “taş atan çocuk” ifadesine tepki gösteren haber aktörleri habere konu olduklarında başlıkta ya da metinde “suça sürüklenen çocuk” ifadesi nadir de olsa yer bulmakta, ancak haberin ilerleyen aşamalarında bu araştırmada eleştirilen türden suçlayıcı ifadelerin kullanımına devam edilmektedir.

-BDP’li vekillerden suça sürüklenen çocuklara ziyaret: Taş atan çocuklar ile ilgili kanun değişikliğinin Meclis’te bekletilmesine tepki gösteren BDP Eşbaşkanı Gülten Kışanak, “Çocuklar ile ilgili yasal düzenleme partimizin ilk önceliğidir” dedi. (Habertürk, 28.05.2010)

Örneklem kapsamında buraya kadar incelenen haber içeriklerinde, British Council ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından hazırlanan Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu’nun Çocuk bölümünde belirtilen “Bütün medya profesyonelleri etiket ve sıfatlar yoluyla ço-

cuklarla ilgili yaratılabilecek olumsuz kalıp yargılar konusunda duyarlı olmalıdır.” şeklindeki uyarının dikkate alınmadığı sonucuna varılmaktadır. Medya suça karışan çocukları negatif yüklü bir kurguyla tasarlamakta; basmakalıp, eksik ve yanlış bir “çocuk” algısını yeniden üretmektedir.

Kimlik bilgileri

Suçta karışan çocuklara ilişkin haberlerin bir bölümünde, çocukların isimleri açık olarak yazılırken, soyadlarının baş harfine yer verilmektedir. Bu suretle, British Council ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından hazırlanan Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu’nun Çocuk bölümünde belirtilen “Herhangi bir medya içeriğinde söz konusu edilen ya da katkısı sağlanan çocuğun maddi ve manevi güvenliğinin sağlanması öncelikle medya kuruluşlarının ve profesyonellerinin sorumluluğu kapsamındadır.” ve “Çocukların kimliğinin tespitine yol açacak bilgilerin verilmesinden kaçınılmalıdır.” şeklindeki uyarılar açıkça ihlal edilmektedir.

- Taş atan Berivan da tahliye edildi: 16 yaşındaki Berivan S. de tahliye edildi (Haber Başlığı, Hürriyet, 27.07.2010)

- “Berivan’ın Tahliyesine Engel Çıktı: Mağdur çocukların simgesi haline gelen 15 yaşındaki Berivan S. içinse anne ve babası kızlarının özgürlük yolculuğu için cezaevi önünde bekleyişe başladı.” (“Anneme sarılarak uyudum”, Habertürk, 27.07.2010)

- Anadolu Lisesi’nden bu yıl mezun olan Ahmet K. (Gözüaltında sınava girdi ilk tercihi hukuk, Hürriyet, 01.08.2010)

- 15 yaşındaki Muhammed K. da cezaevindeki çocuklardan birisiydi. (“Anneme sarılarak uyudum”, Habertürk, 27.07.2010)

Haberlerin genelinde çocukların adları yerine, isim ve soyadlarının baş harfleri kullanılmaktadır. Ancak çocuğun adının sadece baş harflerinin kullanılması gibi yöntemler, çoğu durumda kimliğin gerçek anlamda saklanmasına olanak vermemekte; çocuk yakın çevresi tarafından kolayca tanınabilmektedir (Cangöz, 2007 s.216). Aynı metin içerisinde çocuğun yetişkin aile bireylerinin adlarının açık olarak yazılması da, çocuğun kimliğini saklamaya yönelik uygulamanın formaliteden öteye gidemediğini ya da amaca hizmet etmediğini açıkça ortaya koymaktadır. Aşağıdaki örnek bu kapsamda dikkate değerdir:

- Yasadan yararlanan kuzenler A.B ile V.B de özgürlüklerine kavuştu. Dün gece tahliye edilen A.B, “20 gün önce polise taş atmaktan tutuklandık. Pozantı Cezaevi’nde iddik. Arkadaşlarıma ve aileme kavuştuğum için çok mutluyum. Özgürlüğüme kavuştum” derken, baba Mehmet Emin B, “Çok mutluyuz. Eyleme karışıp, karışmadığını bilmiyoruz. Kimse cezaevinde kalmasın” dedi. Kürtçe konuşan anne Behiye B. ise, “Akan kan artık dursun. Herkes özgür yaşasın. Oğlumuz cezaevinden çıktığı için çok sevindik” diye konuştu. (“Anneme sarılarak uyudum”, Habertürk, 27.07.2010)

Haberlerin bir bölümünde ise eylemin gerçekleştiği yer ya da çocukların evlerinin bu-

lunduğu mahalle gibi bilgiler verilerek çocuklar açıkça hedef gösterilmektedir. Medya bir bakıma çocuğun kimliğinin ifşasına yönelik ipuçlarını metinlere eklemektedir.

- Merkez Akdeniz ilçesindeki Şevket Sümer Mahallesi'nde korsan gösteri düzenlemek isteyen bir grup çocuk, Sıteler Polis Merkezi civarında bir araya geldi. (İzensiz gösteriye mahalleli tepkisi, Hürriyet, 30.08.2009)

- Mersinde terör olaylarına karıştıkları iddiası ile çeşitli cezaevlerinde tutuklu bulunan 45 çocuktan 22'si, yasa çerçevesinde bugün tahliye edildi. ...İnsan Hakları Derneđi (İHD) Mersin Şube Başkanı Ali Tanrıverdi de, tahliye edilen çocukları evinde ziyaret etti. Tanrıverdi'nin ilk ziyareti, 8 aydır tutuklu bulunduğu Ceyhan Cezaevi'nden salıverilen S.A.'nın Şevket Sümer Mahallesi'ndeki evi oldu. ... Tanrıverdi, ikinci ziyaretini yine aynı mahallede oturan ve 8 aydır tutuklu bulunduğu Silifke Cezaevi'nden tahliye edilen Ö.E.'nin evine yaptı. (Taş atan çocuklar ailelerine kavuştu, Hürriyet, 26.07.2010)

Örneklerde de görüldüğü üzere, medya çocuğun kimliğinin ifşasının önüne geçmek gibi bir kaygı taşımamaktadır. Olay mahalli, çocukların oturdukları evin yeri, ebeveynlerin kimlik bilgileri gibi kimlik tespitine neden olacak bilgiler açıkça kamuoyuyla paylaşılmaktadır. Kimlik ifşasını sadece çocuğun adının açıklanmaması olarak basite indirgemek, çocuk haklarının ihlalinde önüne geçmek için yeterli değildir.

Çocuğa yönelik şiddet

British Council ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından hazırlanan Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu'nun Çocuk bölümünde dikkat çekilen bir diğer husus, çocuğa yönelik şiddetin hiçbir biçimde meşru gösterilmemesi gerektiğidir. Ancak örneklem kapsamındaki haberlerde, çocukların şiddet eyleminde bulunmaları bahane edilerek; güvenlik güçlerinin uyguladığı şiddet meşrulaştırılmaktadır.

- "Çocuklar evlerimizi taşladı. Biz askere sahip çıktığımız için, PKK'yı lanetlediğimiz için, bu ülkeyi sevdiğimiz için bize saldırıyorlar. Biz de dayanamayıp, onlara müdahale ettik." (Adana'da tehlikeli tırmanış, Hürriyet, 17.10.2008)

- 23 Nisan'da polis tarafından dipçikle dövülen çocuk, olayın üzerinden üç aydan fazla bir süre geçmesine rağmen konuşmıyor. Hakkari'nin Bağlar Mahallesi'nde 23 Nisan'da yapılan gösterilere müdahale eden Özel Harekat polisi, taş atan 14 yaşındaki Seyfi Turan'ı dipçığıyle dövmüştü. (Dipçik kurbanı çocuk 93 gündür konuşmıyor, Hürriyet, 25.07.2009)

- Adana Emniyet Müdürü Salih Kesmez : "Gösterilerde çoğu çocuktuk, gaz attık, su sık-tık ama fazla büyütmedik. 'O haindir, devleti yıkmaya çalışıyor, dinamit koyuyor, vurun, kızın, ezin bunları' yapmadık. Çoğu kandırılmış, kendini, ne yaptığını bilmeyen çocuklar. Nezarethanede aldıklarımız var, yarısı çocuk. Ne yaptığının farkında değil. Bir kızayım falan desen, çocuk işte.." (Polisten 'taş atan çocuk' özeleştirisini, Hürriyet, 18.08.2009)

- Ancak bu sırada evlerinden çıkan bazı vatandaşlar, çocukların attığı taşlardan evleri-

nin ve araçlarının zarar gördüğünü belirterek, kovalayıp dağıttı. (İzinsiz gösteriye mahal-
leli tepkisi, Hürriyet, 30.08.2009)

- Polis göstericileri dağıtmak üzere gaz bombası ve tazyikli suyla cevap verdi. (DTP'liler
Patnos'u savaş alanına çevirdi, Hürriyet, 4.12.2009)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere medya güvenlik güçlerinin şiddete şiddetle
karşılık vermesini onaylamaktadır. Güvenlik güçlerinin şiddete "cevap verdikleri", bu ey-
lemleri "dayanamayarak" yaptıkları, yaptıkları şiddetin boyutunu "abartmadıkları" gibi
ifadelerle şiddet meşrulaştırılmakta ve dolayısıyla da yaklaşım olarak aklanmaktadır.

Çocuğa yönelik şiddetle ilgili bulgulardan biri de güvenlik güçlerinin uyguladıkları
şiddetin biçiminin gösterilmemesidir. Aşağıdaki örnekte görüldüğü üzere, şiddete verilen
şiddet içerikli yanıtın biçimi haber metninde gizlenmekte; "müdahale" gibi üstü kapalı bir
ifade ile geçiştirilmektedir.

-İlçede bulunan 95'nci Karayolları Müdürlüğü'ne ait binayı taşıyarak camlarını kıran
gösterici çocuklara polis müdahale etti. (Güneydoğu karıştı, Hürriyet, 09.10.2009)

Tedbir olarak şiddet kullanımı, medya aracılığıyla dolaşıma sokulan yaygın kodlardan
birdir. Şiddet eyleminde bulunduğu iddia edilen çocuğa yönelik aile içi şiddeti meşrulaş-
tıran ifadeler de haber metinlerinde yer almaktadır.

- Taş atan çocuklara baba dayaağı (Haber Başlığı, Habertürk, 15.02.2010)

Örnekler şiddeti önlemeye yönelik karşı şiddet uygulamasının medyada sıklıkla baş-
vurulan anlatı biçimlerinden biri olduğunu göstermektedir. Gerek güvenlik güçlerinin,
gerek çocuğun ailesinin şiddete başvurusu haberler aracılığıyla doğallaştırılmaktadır.
Etik kodlar çocuğa yönelik şiddet haberlerinin eleştirilerek aktarılmasını öngörmektedir.
Oysa haberlerde çocuğa yönelik şiddet, şiddet uygulayan çocuğu engellemenin bir yolu
olarak inşa edilmektedir.

Suçun işlenmesine yönelik nedenler

Çocukları suça iten nedenler haber metinlerinde "eğitim" ve "ekonomi" gibi kısır dön-
gü iki alt başlık altında sıradanlaştırılan eklentiler olarak varlık kazanmaktadır. Kaldı ki
eğitim yalnızca çocuk için öngörülmekte; güvenlik güçlerinin de eğitim alması gerektiği-
ne ilişkin vurgulara rastlanılmamaktadır. Nedenlerin ayrıntısı yerine çoğunlukla güvenlik
güçlerinin çocuklarla yaptıkları olumlu diyaloglar haberleri süslemektedir.

- Polise taş atan çocuklar konusuna da değinen Kesmez, "Biz acaba devlet olarak gö-
revimizi tam yaptık mı? Tam, iyi eğitim versek, iyi şartlar sağlasak acaba böyle olur muy-
du?" dedi. (Polisten 'taş atan çocuk' özeleştirisi, Hürriyet, 18.08.2009)

- Polisten Şefkat: Göstericiler arasında bulunan ve polise taş atan bir çocuğa polisler
şefkat gösterdi. "Biz senin ağabeyleriniz, niye bize taş atıyorsun? Sen evine git" diyerek na-
sihatta bulunan polis çocuğu evine gönderdi. (Batman'da Göstericiler Polisle Çatıştı, Hür-
riyet, 15.02.2008)

- Polis kendine taş atan çocukları sinemaya götürdü: ...Kek ve meyve sularından almak için zaman zaman izdihama neden olan ve bu sırada “Büyüyünce polis olacağız” diyen çocuklar, bu kez farklı bir aktivitede buluşturuldu. İlçe Emniyet Müdürlüğü ekipleri, bu kez, olayların meydana geldiği mahalle de olmak üzere Doğu ve Güneydoğu'dan göç edenlerin yaşadığı mahallelerdeki okullardan öğrenciler, sinema etkinliğinde bir araya geldi. Okullardan toplanan çocuklar, İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne getirildi, sonra MHP'li Ceyhan Belediyesi'nin sağladığı otobüsle Adana'ya getirildi. M1 Tepe Alışveriş Merkezi'ne götürülen çocuklara Emniyet Müdürlüğü bütçesinden öğle yemeği olarak hamburger ısmarlandı. Ardından buradaki Cine Bonus Sinema'da ücretsiz olarak 'Arı Maya' adlı çocuk filmi izletildi. (Polis kendine taş atan çocukları sinemaya götürdü, Hürriyet, 20.02.2008)

- Adana'da polis, göçle gelen ailelerin yoğunlukta olduğu mahallede izinsiz gösterileri önlemek amacıyla çocuklarla gitar ve bağlama çalıp şarkı söyledi. (Polisten şarkılı önlem, Hürriyet, 13.02.2009)

Yukarıdaki örneklerden yola çıkılarak; haber içeriklerinde, British Council ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından hazırlanan Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu'nun Çocuk bölümünde belirtilen “Özellikle suça karışan çocuklarla ilgili haberlerde sadece söz konusu olayın sonuçlarına değil, nedenlerine de yer verilmelidir.” şeklindeki uyarının dikkate alınmadığı, olayların nedenlerinin “eğitim şart” gibi klişe ifadelerle tartışmaya açtığı gözlenmektedir.

Sonuç

Bu araştırmada suça karışan çocuklar, popüler gazetelerin internet sitelerindeki temsili “taş atan çocuk” ifadesi özelinde incelenmiştir. Suça karışmış çocukların doğallaştırmalar, şiddeti meşrulaştıran anlatılar, klişe yargı ve ifadelerle tarif edildikleri saptanmış; etik açıdan sorunlu ve tali bir bağlamda habere konu oldukları gözlenmiştir. Toplumsal gerçekliği hem temsil, hem de inşa eden medya, suça karışmış çocukları haberde özne olarak var etmemekte; olayın ilgi çekmesini sağlayan birer figür olarak kullanmaktadır.

Yapılan metin çözümlemesi, British Council ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından hazırlanan Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu'nun Çocuk bölümünde yer alan uyarıların bazen sadece formalite olarak uygulandığını; çoğunlukla ise ihlal edildiğini ortaya koymaktadır. Araştırmanın üzerinde düşünölmeye değer sonuçlarından biri, haberler aracılığıyla suçun “toplumsal” olarak değil “bireysel” olarak inşa edilmesidir. Suça karışan çocuk ne kahraman ne de mağdurdur. Habere konu olması gereken ana mesele ise suçun neden işlendiğidir. Ancak basın, suçun oluşmasına neden olan şartlara yönelik körleşme içerisinde olup, çocuğun suçun doğallaştırmasında aracı olduğu kanısı ile yanlış yargılara neden olmaktadır.

Haklara duyarlı gazetecilik pratiklerinin yaygınlaşması, çocuk haklarına ve çocuğun medya dolayısıyla temsiline ilişkin konularda kamuoyunun duyarlılığının artmasına ne-

den olacağı gibi karar alıcıların ve kamu otoritelerinin hak ihlallerinin azaltılmasına yardımcı olacaktır (*Erdoğan Tosun, 2007 s.175*). Bu bağlamda, suça karışmış çocuklarla ilgili etik kuralları formalite olarak gören ve uygulayan bir habercilik anlayışının yerine, bilinçli ve ciddi etik kaygılarla hazırlanmış haber içeriklerine ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Atılğan, E. Ü. (2010). Çocuk Sanık ve Hükümlüler. İçinde B. Çaplı ve H. Tuncel (Editörler) Televizyon Haberciliğinde Etik (ss.291-303). Ankara: Fersa Matbaacılık
- Cangöz, İ. (2007). Haberde “Çocuk Birey”. İçinde S. Alankuş (Hazırlayan), Çocuk Odaklı Habercilik (ss.196-223). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları
- Erdoğan Tosun, G. (2007). Çocuklar ve Çocuk Haklarının Medyada Temsili. İçinde S. Alankuş (Hazırlayan), Çocuk Odaklı Habercilik (ss.172-195). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları
- Gencil Bek, M. (2004). Medya ve Avrupa Birliği'nin Temsili: Türkiye'nin AB Adaylığının Basındaki Sunumunun Analizi. İçinde Ç. Dursun (Derleyen), Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi (ss.225-247). Ankara: Elips
- “<http://www.tgc.org.tr/COCUK-TR-ENG.pdf>” adresinde yer alan “Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu Çocuk”dan alınmıştır.
- “<http://www.haberturk.com/>” adresinde yer alan “taş atan çocuk” ifadesini içeren haberler.
- “<http://www.hurriyet.com.tr/>” adresinde yer alan “taş atan çocuk” ifadesini içeren haberler.
- Tuchman, G. (1978). Making News: A Study in Construction of Reality. New York: The Free Press.
- Van Dijk, T. A. (1988). News as Discourse, USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Van Dijk, T. A. (1995). Discourse Semantics and Ideology, Discourse and Society, 6(2): 243-289.
- Yanlış Kullanımları Önlemek Üzere Bazı Hukuki Terimler, EK III (2007). İçinde S. Alankuş (Hazırlayan), Çocuk Odaklı Habercilik (ss.121-122). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları